Ч. 19 (12.675). Львів, середа 28. січня 1931. Рік LII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

Редакція і адміністрація: Львів, Ринок ч. 10, II. пов. — Конто почт. щадн. 143.322. — Адреса для телеграм: „Діло“, Львів. — Головний Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем. — Рукописи не звертається.

Передплата в краю: Місячно 5·00 зол., Четвертьрічно 15·00, Піврічно 30·00, Річно 60·00. За границею: В Америці 1 дол., Франції, Голяндії, Бельгії 30 фр. фр., Італії 7·50 зол., Швейцарії 7·50 зол., Швайцарії 6 зол. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зол., Австрії 7·50 зол. — Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції 29-45. „ Друкарні 29-26. — В справі оголошень звертатися до Адміністрації. — Ціна одного примірника 25 сот.

В Союзі Народів.

(Від нашого кореспондента.)

Женева, 23. I. 1931.

I.

Писати дописи про кожне засідання Ради Союза Народів і оповідати про зміст дебат і рішень — булоб річю зайвою, бодай серед наших відносин. На черзі нарад поставлено кілька десятків справ одночасно технічних і екзотичних, до яких цікавість нашої публики зовсім не гаряча.

Цікавити нас може — і мусить — тільки справа німецько-польського поєдинку, як одна з великих політичних справ Европи взагалі, а нашої частини Европи зосібна. Тай — розуміється — справа відомої „пацифікації“ Сх. Галичини...

В моменті, коли це пишемо (пятниця під вечір) в гамірній салі Союза Народів обі ці справи вже одержали своє частинне рішення — частинне, бо — на жаль — тільки формальне.

Коли ці стрічки будуть у руках редакції, вона вже матиме телеграфічні звістки про рішення. Про німецько-польську сварку певне донесе до Львова польська телеграфічна агенція — по свому. Про пацифікаційну справу ваш кореспондент перед хвилею вислав вам змістовну телеграму. Допис цей має на меті доповнити звістки, які у вас уже є — про одну й другу справу.

II.

Німецькій справі були присвячені два публичні засідання. П. Курціюс говорив першим разом довго і сухо. То був так сказатиб відчит про події у Горішній Сілезії. Мимоходом у промові цій він згадав і українську „пацифікацію“; слів його навести не можемо, бо вони підпалиб конфіскаті. Наведемо тільки висновок: „Як тільки одна сота частина відомостей, які принесла світова преса, справдиться, то Рада Союза Народів буде мусіти цією справою тут займатися“.

Відповідь п. Залеського була — скажімо: відважна. Така відважна, що він аж президента Гінденбурга там не пощадив і поставив його особу на одну площу із сілезійським воєводою Гражинським.

На це прийшла сильна, дарма, що супокійно й видержано — цим разом з памяти — виголошена репліка п. Курціюса. Серед загального одобрювання він натякнув свому противникові на звичаї міжнародньої ввічливости щодо особи голови держави, а потім збивав його точка за точкою. Також у цій репліці німецький міністр доткнув справу пацифікації. Він відчитав таки в англійському оригіналі вирізку з льондонського Обсервер-а з короткою та точною оцінкою пацифікації, тай кинув на стіл, під очі членів Ради оригінал цієї оцінки найбільшого і найповажнішого британського тижневика.

Наводити цю оцінку — тепер зайва і неможлива річ.

На все те противна сторона знов відповіла, але цим разом уже куди, куди спокійніше.

Потім публичні наради перервано та перенесено їх за куліси. Великі держави взялися „посередничити“. З поважних джерел доносять, що п. Залеський заявив, що приймає всі домагання, виложені в жалобі сілезійського німецького „Фольксбунду“. Все таки закулісові наради ведуться далі, і на публичне засідання прийдуть (мабуть завтра) аж коли компроміс буде доконаним фактом.

III.

Щодо українських жалоб, то польський уряд дав покищо (речинець цього вимагав) відповідь тільки на чотири перші споміж них. На інші, вже внесені, відповіди прийдуть згодом. Нині передпол. Рада Союзу на неявному засіданні займалася чотирма першими жалобами. Після наради постановлено відложити справу до часу, коли всі відповіди будуть доставлені комітетові „з трьох“, зложеному з п. Гендерзона, з італійського делегата Пільотія і норвеського міністра Мовінкеля. Комітет збереться нарочно в Льондоні, щоби „traiter l'affaire à fond“, тобто основно взятися до справи.

Треба сказати, що ніколи і жодна українська справа (в цьому разі може навіть не так українська, як польська) такого широкого розголосу в цілому світі не мала. Що й казати, нарешті й т. зв. „сумління“ світа і почуття людяности заворушилося.

Преса говорила і говорить; відбуваються публичні зібрання, звертаються відозви на заклях. Як зразок згадаємо передучорашні збори, уладжені в Женеві Жіночою Лігою, тай вчорашній університетського типу виклад проф. Є. Привата в Льозанні.

На перших прегарно реферувала англійка п-ні Шіпгенкс. Поляк, відомий історик Смогожевський заложив протест, говорив про „прусські інтриги“ і „австрійські гроші“ тай бажав читати знані вже дописи „Таймса“. На це одержав від референтки дотепну і гідну відповідь.

Виклад проф. Привата перед зібраною інтелігенцією, університетською публикою був — без пересади — знаменитий.

В якій моральній атмосфері находяться тут польські представники і як вони силкуються поставити на свому, — на зразок цих зусиль дозволі навести дві симптоматичні подробиці. Перша: що Польська Агенція розіслала до тутешньої преси довгий комунікат про „важний“ факт промови ославленого М. Бачинського, охрестивши його „відомим українським лідером“ (sic!), тай що „пророкував“ сюди один відомий оборонець Галичини урядовий „міністр“ із своїми однодумцями тай розщибаються по всіх кутах, щоби „рятувати нещасну Галичину“ (ipsissime). Як вони її досі рятували — особливо на закордонному полі — аж занадто відомо. Timeo Danaos et dona ferentes...

С. Залісський.

„Пацифікація“.

Промова М. Галущинського на засіданні адміністраційної комісії сойму дня 20. січня 1931 р. у дискусії над справою т. зв. пацифікації Сх. Галичини.

(Докінчення).

Крім політичних чинників взяв на себе і ВПреосв. Митрополит Шептицький дуже тяжкий обовязок інтервенції, обовязок, подиктований найглибшою і найсердечнішою волею послужити своїм впливом і своєю повагою для успокоєння і злагіднення положення. Він зараз на першій авдієнції у міністра Склодковського виніс враження, що його інтервенція увінчається успіхом. Що це було його внутрішнє переконання, доказом на те інтервю, яке оголосив того самого дня в однім варшавськім деннику. Але яке було наше здивування, коли акція Митрополита Шептицького стрінулася зі зневажливими нападами на Його Особу з боку проурядових кругів і проурядової преси. А проте Він не уставав у своїй роботі і без огляду на те, як її приймали, вів її далі, бо знав, що це Його обовязок.

Тимчасом пацифікація йшла своїм ходом. Тривала не один день, ні навіть тиждень, а цілих три місяці, відбувалася не в одній місцевости, але на території цілих повітів і воєвідств. Приняла вона такі розміри й виміри та набрала таких рисів, що на окреслення її немає відповідного слова. Надужиття влади — це тільки слабосиле означення для цього — вандалізму — погрому, виконаного адміністраційними органами над невинним і спокійним населенням, над його життям і його культурними, освітніми й господарськими установами. Приписувано цілий народ до неприязнілої з віджого погляду, а вже найменше з правного, круговоі поруки й відповідальности, замість того, щоби розшукати виновників і приложити до них якнайбільше строгі засоби.

Коли референт стільки часу присвятив характеристиці відносин і розводився над ідилією, яка буцім то панує між польським і українським населенням, то саму пацифікацію і цілий наш внесок збув в дійсности кількома словами, додаючи завваження, що подані в мотивах внеску дані не є стислі, а є навіть неправдиві. Згори мусимо сказати, що дані рішучо правдиві, хоч дані вони неймовірні. А неймовірні вони з двох різних точок погляду. На полі пацифікації, на нашій стороні, здавалося, інтелігентні люди і вони могли не тільки спокійно приглядатися тим мукам, виконуваним над невинним і безборонним населенням, але вони могли також видавати зарядження, придумувати ще нераз вишукані рафіновані способи мальтретування людей. Неймовірне, здається ще з тим, щоби фізична конструкція людини могла видержати стільки побоїв і того роду тортури, про які мова в мотивах нашого внеску. Там говориться не тільки про 50 чи сотню буків, але про 200, 300 а навіть 800 буків. Мусимо додати, що всі факти в нашому внеску подавані очевидцями або самими жертвами, протоколи ними підписані, з назвами жертв а також виновників, як це було можливе. Подають інтелігентні люди, як д-р Шкліярський, приявний при битті о. Головінського. А в протоколярнім донесенню про побиття М. Жуковича з Саранчук бережанського повіту, який мав отримати просто неймовірне число буків, бо 800, стоїть таке, що наглядного підданого биттю напротязі трьох днів, а до числа вісім сот додано ще таке „словами вісімсот“.

Інша справа, коли говоримо про точність даних. Нестислість даних перш за все у тому, що зібраний матеріял далеко-далеко неповний, і то як щодо кількости, так і щодо драстичности.

З цілих протоколів і донесень зроблено радше зміст, в деяких пропущено найбільше драстичні та жахливі місця, щоби не стягнути на себе підозріння в перебільшуванні, хоч натура українського селянина — просто залізна, й виносе на собі навіть таке, чого хто інший не вспів витерпіти. Матеріяли нестислі тому, що збирання матеріялів стрічалося з неймовірними труднощами й перешкодами. Побивано ревізорів Ревізійного Союзу Українських Кооператив (Шишківці, пов. Городенка), арештовано під замітом господарської шпіонажі адвокатів, до котрих зверталися клієнти за порадою і допомогою, як це мало місце в Тернополі. А вже класичним прикладом є доля адв. д-ра Олесніцки з Радехова і його дружини. Всяке збирання інформацій було нарігідне. На тому тлі чимало арештувань переведено у Львові аж до інтернування кореспондентів загр. часописів. Розуміємо велику неприємність з заінтересовання заграниці подіями в державі. Але вину нехай приципнуть собі автори діла. Ми не закликали загр. кореспондентів. Вони самі зверталися до нас. Думаю, що не було би краще, колиб ми відмовляли їм інформацій, коли заявляли би отверто, що не робимо цього із огляду перед наслідками.

І урядові чинники користали дещо з факту, коли до нас зверталися заграничні кореспонденти. Багато делегатів заграниці йшли самі аж до високих осіб. Правда, що тоді роблено все можливе, щоби затерти сліди пацифікації. Коли в

венних місцевостях під Львовом (Винники, Гаї, Підберізці тощо) мала відбутися така урядова пойдка, поліція вже наперед підготовляла грунт, кажучи, якнайшвидше приводити читальні до порядку. На випадок пасивного спротиву погрожувала наслідками, а навіть фактично побивала. З ваших голосів, панове, чую насміх, що після такого знищення можна було так швидко привертати порядок. Проста річ, усе що знищене, подерте, як напр. книжки викидано або палено, шиби вставлювано, двері, шафи направлювано, долівку приводжено до порядку силами й засобами самих потерпівших. А що такі знищення були, ось кілька знимок, дві з філії в Тернополі, одна з читальні в Кривенькім (пов. Гусятин). А вкінці, що може бути більше діймаюче для культурної установи, як знищення її найкращого майна, її гордощів, якими є бібліотеки. Що ще досі є сліди знищення, нехай переконає факт, що староство в Сокалі видало 2. І. 1931 обіжник до всіх читалень повіту, щоби в читальнях вставлено шиби й приведено все до ладу під загрозою 100 зол. гривни.

Що в наслідку нестислости могли перейти через пресу і такі неприємні факти, як оповістка про смерть о. Мандзія (Богатківці, пов. Підгайці) в „Ділі", річ вовсім врозуміла. Страхіття, які ділялися, кидали на все таку дозу імовірности, що факт смерти нікого не дивував. Але це не дає ніякого морального права, ні п. референтові, ні нікому іншому подавати в сумнів факти в нашому внеску, або посуватися так далеко, що все там описане є неправдою.

Навпаки, приходиться констатувати, що п. референт у свому прочисленні фактів саботажу, повторяв кілька разів те саме, що провірені поліцією пожежі як наслідок звичайної недостачі обережности записував на рахунок саботажу. На це дасть відповідь мій товариш. А вже просто незрозуміле, що п. референт так спокійно твердить, що пацифікація не потягнула за собою випадків смерти. Ось тільки кілька даних. В Гаях під Львовом помер наслідком побоїв Михайло Тютько, у Львові в шпиталі помер від побоїв голова читальні Степан Кіцера з Копурова (пов. Бібрка). У Васючині застрілила поліція пастуха Михайла Мовчана. Стріляно в моменті, коли населення зі страху перед експедицією втікало до ліса.

Характеристичне й те, що число заподіяних каригідних фактів у відношенні до кількости тих, що остають в арештах, до кількости найденого буцім то компромітуючого матеріялу, не остає в ніякій пропорції. На тисячі арештованих в арештах є тепер уже невелике число. Розправ досі не було і ми на них чекаємо. Компромітуюча література підкидувана, а всі кріси, багнети це ніщо інше, як зовсім безужиточний матеріял, що валяється ще скрізь після великої війни. А бомба америк. походження, найдена на стриху гімназії в Рогатині, зовсім певно не мала нічого спільного з гімназією, її молоддю й учителями. Не найдено її в часі першої дуже основної ревізії від пивниць до стриху, але аж кілька днів пізніше. Один поліцай, не надумуючися довго, підійшов до старої залізної печі на стриху і виняв звідтам бомбу.

Коли ми вже при ревізіях, так стверджуємо, що вони складалися з двох частин. Перша дійсна ревізія, але яка не має нічого спільного з правним актом тієїж назви. Було це нищення майна одиниць і установ, підкидання „злочинного" матеріялу, профанація святих почувань тощо. Врештою, ця справа дуже і дуже докладно зясована в мотивах до нашого внеску, особливо в його вступній частині.

Але найстрашнішою річю вважаю биття і катування людей. З різних точок погляду справа недопустима, починаючи з основних постанов конституції про тілесну кару. Це далі вимога вочасної культури й демократії. Це вимога примітивної людяности. До людей не вільно прикладати засобу, яким нищиться до грунту їх людське достоїнство. Не тільки в побитих, але і в тих, що бють. Томуж дивує мене факт, що поліція виконувала екзекуції в багатьох місцевостях на підпитку. І її нерви не витримували тої страшної служби, що тягнулася день за днем напротязі тижнів і місяців.

Протиукраїнська політика Мін-ва Праці і Суспільної Опіки.

Промова пос. Пеленського, виголошена дня 22. січня 1931 р. на бюджетовій комісії при обговорюванні бюджету Міністерства Праці і Суспільної Опіки.

Міністерство праці і суспільної опіки — це міністерство, яким дуже інтересується широкий загал, бо завданням цього міністерства є опіка над людиною почавши від колиски, над матерю, над хорими, як інвалідами, над суспільними організаціями. Міністерство праці і сусп. опіки особливо в теперішніх часах набирає великого значіння. В часах, коли широкий загал в біді і нужді й потребує найбільшої помочі, коли громадяни хочуть, щоби бюджети міністерств були якнайнижчі, то до міністерства праці і сусп. опіки ставлять бажання, щоб воно могло прийти в поміч якнайширшому загалові. Тимчасом бюджет міністерства праці в порівнанні з іншими міністерствами, зокрема з мін. внутр. справ, військових справ і т. д., є мінімальний, бо виносить усього 96 міліонів зол. П. референт покликувався на інші держави, а я дозволю собі вказати на бюджет данський — народу 3 і пів міліонового, де в бюджеті, що сумарично виносить 332 міліони данських корон, на міністерство сусп. опіки вставлено 83 міл. данських корон, себто 25 проц. цілого бюджету. Нам предложений бюджет мін. сусп. опіки, на загальний бюджет держави малощо не 3-міліярдовий — яким мінімальним процентом є в цілому бюджеті! Отже славитися нема чим. Референт говорив нам про сотки міліонів, якими диспонує мін. сусп. опіки. Та ці міліони походять з грошей, зложених в установах пенсійних убезпечень і від випадку, в Касах Хорих і т. д. Теперішній уряд кладе свою руку на всі суспільні й автономічні установи і перебирає їх у свій виключний заряд, виключаючи голос загалу громадян. Обезпечені в пенсійних заведеннях і Касах Хорих не мають нині голосу, всюди панує комісарщина.

Розглядаючи бюджет мін. праці, бачимо там позиції на ріжні цілі, одначе не можна там найти сотика на українські суспільні установи. Український нарід має платити лише податок. Читаємо в бюджеті, що на опіку над молоддю і дітьми прелімінується 9 міліонів зол. Одначе для української дитини, для української молоді в цьому бюджеті не находимо ані одного сотика. На українських територіях працюють від десяток літ десятки українських захоронок, напр. львівська Українська Захоронка працює від 28 літ, утримуючи в кожній дільниці міста захоронки, до яких приймає дітвору від 3 до 6 літ. Захоронки ведені кваліфікованими силами, під лікарським надзором, під контролею шкільної кураторії, і їх що-місяця відвідує візитаторка. Одначе дотепер ні одно подання цієї гуманітарної установи не дочекалося навіть відповіди не то допомоги міністерства. Дальше працює від ряду літ Т-во Охорони Молоді, Т-во Вакаційних Осель і Українська Порадня Матерей, яка своєю працею здобула собі пошану і довіря серед широких мас Львова, бо в ній дають поради матерям та дітям без огляду на національність. Українська Реміснича Бурса дає знову спромогу бідній молоді вчитися ремесла. Ці всі установи призабуло міністерство сусп. опіки. Просто річ незрозуміла, що міністерство не бачить дітей, матерей, молоді 7-міліонового народу! Невжеж і українські діти, невжеж і українські немовлята є під доглядом Відділу Публичного Безпеченства, невжеж і тут цей відділ опінює подання дотичних установ та не дає своєї згоди на поміч цим гуманітарним установам, невжеж і в тих немовлятах бачить саботажистів?! Колиб про це розповісти десь-будь, то ніхто не повірив би, що міністерство, якого завданням є нести поміч, могло так ставитися до своїх громадян, від яких уряд вимагає такого точного плачення податків!

Для нас надзвичайно важною справою є справа інвалідська. Ми чули вже на комісії нарікання, що інваліди світової війни не є трактовані відповідно, що не одержують таких рент, які їм належаться. Ми мусимо піднести ще одну справу, а саме справу інвалідів Української Галицької Армії. Ці інваліди не мають ніякої державної допомоги. Вони здані виключно на допомоги з Т-ва Допомоги Українським Інвалідам, на жертви, зложені українським народом. Ми є тої думки, що польська держава, перебираючи права над Східною Галичиною, є обовязана перебрати й обовязки. До них обовязків зачисляємо дати забезпечення українським інвалідам таксамо, як Польща дає його інвалідам б. німецької чи австрійської армії. Одначе Польща стала на становищі, що українським інвалідам на основі закону з 1921 р. ця допомога не належиться, бо цей закон каже, що не належиться допомога тим, які воювали проти „цілости польської держави". Одначе ми твердимо, що польсько-українська війна була ведена між двома державами і тому інвалідів Української Армії слід трактувати так, як жовнірів інших армій. (Голоси з Клюбу ББ: „Вони не потребують допомоги, дістають її з Берліна. Чого виступали проти Польщі, хто їм казав? Тепер мусять терпіти!"). Мої панове, лишіть уже раз той Берлін. Говоримо тепер про інвалідів, а в світі принято, що кожного інваліда всі шанують, хто би то не був, бо кожний з них сповняв свій обовязок. Домагаємося, щоб інвалідів Української Армії трактовано нарівні з членами всіх інших армій, які одержують державну допомогу.

Рівнож важні для нас є суспільні обезпечення, а саме обезпечення приватних працьовників. Ще перед війною у Львові істнував Український

ФЕЙЛЕТОН „ДІЛА"а З ДНЯ 28. СІЧНЯ 1931.

МИКОЛА ЧУБАТИЙ.

До питання про початки української нації.

(Докінчення.)

V.

У склад Польщі та великого литовського князівства ввійшли українські землі по майже 200-літнім власнім державно-національнім життю вже з виразним національним обличчам. Бож чи може бути мова про створення окремої національної індивідуальности (якщо її досі не було би) серед таких крайно непригожих обставин у II. пол. XIV. в.?

За Казимира В. поплила до Галичини кольонізаційна хвиля польських влодик, за його наслідника Людвика угорського (1375) утворено аж пять латинських єпископств на українських землях, не згадуючи вже про церковну політику Ягайла. Кінець XIV. та XV. в. — цеж кінець правосильности „руського права" (**tempus iuris ruthenicalis**) в Галичині.

А в границях великого князівства бистрою ходою пішла централізація, що безоглядно зносила рештки укр. державности — удільні князівства на Волині, Чернигівщині, Київі та Поділлі. За розгромом удільного старо-українського ладу йшли установи, запозичені живцем з Польщі. Представники української автономії покидають границі держави та еміґрують на північ (у Москву) або на Закарпаття (Коріятовичі).

Певно, що нижча культурно Литва не могла нічого нового накинути вище культурним українським землям, тому приватне право, мову і т. д. лишила по старому, але зате широко відчинила вона браму польським впливам. На церковній ділянці Литва творить окрему литовську митрополію з осідком у Новгородку на Білій Руси (ок. 1360), зате завзято поборює галицьку митрополію та не признає автокефальної київської церкви в особі митр. черця Теодорина, підтримуваного місцевими українськими кругами. Серед такої боротьби за збереження руського характеру тих земель на переломі XIV.—XV. в. ледви чи моглиб тут зродитися центрифугальні сили у відношенні до „собирателя руських земель", Москви, хіба навпаки — центрипетальні.

На прилученні „руських земель" до литовської держави скористали ті землі давньої Руси, до яких перенісся осередок політичного та релігійного життя литовської держави — **білоруські землі.** Давні північно-західні периферії „Руської Землі" стали тепер центром великої держави, а українські землі її периферіями. Т. зв. литовська митрополія має свій осідок у Новгородку на Білій Руси. Мова, право та льокальна культура цих земель давньої Руси стають основою т. зв. руської культури литовської держави, а щойно на другім місці культура українських областей.

Фільольогам слід рішити питання, яких елементів більше є в т. зв. руській урядовій мові литовської держави — білоруських чи українських: та оскільки мені відомо, учені нині схиляються до погляду, що більше там елементів білоруських. На випадок прийняття цеї думки „падуанський доктор" Франціск Скорина мусів би вийти з нашої й увійти в білоруську літературу.

В останніх десятяти роках розвинулася дуже жива дискусія між українськими, білоруськими та польськими істориками права на тему національного характеру Литовського Статуту, себто його правової культури та мови. Вже нині виявляється її результат, а саме, що Литовський Статут з його правовою культурою є памятником білорусько-українського права з сильним впливом передовсім польського державного права.

В основу Литовського Статута ввійшло земське право білоруських уділів, а згодом і українських. Вони домінуючі в старій редакції (1529); зате в останній редакції помітний великий вплив польського права. Щодо мови Литовський Статут є власністю білоруського й українського народів.

Зі сказаного вище виходить, що мабуть не помилився б той, хто поставив би твердження, **що прилучення руських земель до Литви рішило про повстання білоруського народу.** Одно лиш обновлення київської митрополії Апостольською Столицею (1458) та перенесення церковного життя на Україну (хоч не цілком) було позитивним потягненням в користь переваги українського елементу над білоруським, але лиш на церковному полі.

—о—

Пенсійний Інститут і розвивався дуже корисно. По війні його діяльність відновлено, одначе на основі декрету Президента Р. П. з 24. листопада 1928 р. знесено його з дн. 1. січня 1928 р. і всіх обезпечених перенесено до загального пенсійного закладу. Вже два роки ведеться ліквідація Українського Пенсійного Інституту і її ще не покінчено. Українським приватним службовикам, які переходять тепер на емеритуру, „Заклад Обезпечень Умових Працьовників" не вчислює тих літ, в яких вони вплачували вкладки до Українського Інституту і визначує їм емеритуру, яка є поза всякою критикою. Тим емеритам обіцюють, що після переведення ліквідації Пенсійного Інституту буде їм емеритура підвищена, одначе все скінчиться на обіцянках. В тій преважній справі внесла професійна організація українських службовиків „Супрута" дня 30. грудня 1929 р. представлення до міністерства пр і сусп. опіки і, розуміється, не одержала ніякої відповіди, а не то приспішення ліквідації Пенсійного Інституту і тимсамим і помочі емеритам. „Заклад Обезпечень Умових Працьовників" після перебрання Українського Пенсійного Інституту уважав за відповідне виповісти і льокату гроша Українського Пенсійного Інституту в кредитовій кооперативі „Супруг". Виповіджено гроші, які складали українські приватні службовики в тій інституції, котра має за завдання йти з поміч українському приватному службовикові. Вже в мин. році Пенсійний Інститут будував мешкальні доми, одначе в тих домах нема місця для українського приватного службовика. Рівнож є передбачених 16 міліонів зол. для будівлі кооператив, а ми з практики знаємо, що Пенсійний Інститут відмовив кредитів для української будівельної кооперативи „Власна Хата" у Львові. В тім місці мушу зазначити, що загальний пенсійний заклад Польщі повстав головно завдяки давньому галицькому закладові, що цей загально-польський заклад уфундовано спільними силами польських і українських приватних службовиків у Галичині, але варшавський центральний заклад не уважає тепер своїм обовязком відповідно дотувати будівництво в Галичині. Львів трактується по мачошиному.

Справа еміґрації є нині в цілому світі дуже важна. Важна вона рівнож для Польщі, в якій річний приріст населення виносить понад 500 тисяч людей. На основі декрету Президента Р. П. П. ціла еміґрація переходить в руки міністерства сусп. опіки. Ніхто нічого не міг би мати проти цього, щоби держава охороняла еміґрантів і давала їм поміч. Одначе нам треба подивитись, чи дійсно міністерство сусп. опіки, а радше Еміґраційний Уряд, дають належну опіку своїм громадянам та яку еміґраційну політику вони ведуть. Еміґраційний Уряд, як відомо, субвенціонує Науковий Інститут Еміґраційний, на чолі якого стоїть знаний вшехпольський сенатор проф. Ґломбінський; редактором квартальника цьогож Інституту є знаний вшехполяк д-р Залєцький. Д-р Залєцький в „Ґазет-і Варшавск-ій" з 3 квітня 1930 р. у статті „О польскі програм еміґрацийни" у відповідь д-рові В. Таборові, який казав, що Польща не має свого еміґраційного пляну, каже в цій статті, що це неправда, що Науковий Інститут Еміґраційний під проводом проф. д-ра Ґломбінського цей плян уже виробив і його переводить в життя Еміґраційний Уряд. Позволю собі відчитати деякі місця з цієї ґазети. (Промовець відчитує в цьому місці ріжні уступи тої статті, а дальше уривки зі статті тогож автора в „Квартальнік-у Еміґрацийн-ім". Ті статті обговорювано свого часу в „Ділі").

Чи може бути більше щира співпраця вшехпольського Наукового Інституту Еміґраційного з Еміґраційним Урядом, коли йде про те, щоби вивозити з краю українців на основі рецепти п. Залєнцького? Дійсно: нема ніякої ріжниці між Ґломбінським та Еміґраційним Урядом.

Пригляньмося тепер, як опікується еміґрантами Еміґраційний Уряд. Знаємо всі, що до Злучених Держав Америки віддавна сильно обмежена еміґрація. І що діється? Цього року осінню еміґранти, які свого часу зголошувались по візи, маючи намір виїхати до Злучених Держав, одержують нараз карту вступу до американського консуляту. Дотепер практикувалося так, що хто дістав карту вступу, діставав скоро й візу. Отже що роблять польські громадяни, котрі дістали карту вступу? Як мога скорше стараються дістати пашпорт: ідуть до старoства, йдуть до експозитури Еміґраційного Уряду, йдуть до Еміґраційного Синдикату у Львові, видобувають усі документи, а за все те мусять платити та покривати кошти дороги; вкінці дістають „пашпорт безплатний" зі штемплем за 20 зол. 30 гр. і їдуть на означений день до Варшави. Таких візвань вислано тисячі. На такі візвання їдуть і люди, що були у Франції на роботі і платять цілу дорогу. І чогож тих бідних людей тягнуть до Варшави, і то сотнями на один день? На те, щоби кожному роздати друковану білу картку, на якій написано, що візи візду до Америки відмовлено. Чи на це треба було скликати тисячі людей до Варшави і в додатку за ту картку побирати ще й оплату? Чи не можна було післати до всіх звичайну кореспонденційну картку? Чиж це опіка над еміґрантами?

Йдім дальше. Знаємо, що в Полудневій Америці були заворушення, безробіття і т. д. А проте не подано вчас до відома еміґрантам, щоби туди не їхали. І тут я вам предкладаю голос польської преси, а саме „Львівську Ґазету Поранну" з дня 1. січня ц. р., в якій описані муки і страждання еміґрантів в Арґентині. Там пишеться виразно, що з хвилею, як еміґраційні патронати в Буенос Айрес перейшли в руки Еміґраційного Уряду, зазначується „їх декаденція і соромний упадок". Далі в цьому дописові з Буенос Айрес згадується, що час перестати робити експерименти з висиланням всяких еміґраційних радників на досліджування еміґраційних теренів, а чого виходять скандали, як ось у Перу, де наші еміґранти серед пралісів гинуть та пропадають. А в цю імпрезу в Перу кинув „Банк Господарства Краєвого" на кошти комісій і „наукових" експедиций та всякі інші видатки грубі десятки тисяч долярів. Так виглядає опіка над еміґрантами.

До цієї діяльности Еміґраційного Уряду приходить ще й діяльність недавно оснoваного Еміґраційного Синдикату, себто торговельної установи, в якій уряд має 60 проц. уділу, а решту всі корабельні лінії. Цей Синдикат заложено по рецепті відомого Наукового Інституту і Синдикат цей розпочав свою діяльність на українських теренах (як кажуть делікатно: в полудневo-східних воєвідствах), де відкрив кільканадцять своїх філій. Синдикат побирає від кожної проданої карти 15 ам. долярів від корабельної лінії. Ми вже мали ріжні синдикати: Синдикат Збіжевий, Синдикат Експортовий (голос на салі: „і свинський синдикат").Слушно, такий маємо також. І цей Еміґр. Синдикат через своїх урядовців має нібито опікуватися еміґрантами, а в дійсности ті урядовці мусять творити еміґраційну горячку, бо в противному разі скаже централя, що вони нездібні, коли не можуть свого бюра власною працею утримати. Вислідів праці Синдикату вже бачимо: цього року нема дотепер континґенту для робітників до Канади. Але це річ зрозуміла, коли в Польщі утрудняється працю чужинним лініям, а в тім випадку анґлійським: тоді вони мають стільки впливу в Канаді, щоби Канада не потребувала в цьому році робітників з Польщі.

В Польщі хочуть, щоби еміґрантів возив Синдикат через „Ґдиню—Америка Лінію", котра купила в Данії цього року три старі кораблі і знов акціонером цієї „Ґдині—Америка Лінії" є державне підприємство „Жеґлюґа Морска", до якої, як читаємо це в бюджеті, держава має доплатити в цім році майже міліон золотих. Ку-

ФЕЙЛЕТОН „ДІЛА"-а З ДНЯ 28. СІЧНЯ 1931.

Україна в чужих Енциклопедіях. 6)

6. Історія і література в „Британській Енциклопедії".

Ось кінець огляду революційних подій:

„У листопаді, після знесилення Центральних держав, повстав рух, звернений проти гетьмана під проводом Петлюри, бувшого члена Центр. Ради. Скоропадського скинули, а Петлюра і Винниченко, бувший президент Народньої Республики запанували в Києві як диктатори і проголосили звязок України зі Західньо-українською Республикою, зорганізованою у Львові галицькими русинами. Це довело до короткої війни з Польщею, якій Союзні держави признали Галичину. Петлюра пішов маршем на поміч львівському урядові, якому загрожував наступ польського леґіону під командою ген. Галлера, перенесеного зі західнього фронту, але остаточно Петлюра був побитий.

„19. лютого Петлюра принєволений утікати з Києва наслідком большевицького повстання, шукаючи захисту зі своїми збройними прихильниками в Східній Галичині і в 1920 р.приеднався до польської армії, що йшла проти большевиків. Тимчасом у березні 1919. утворився новий Український Совітський Уряд, розвязаний у червні, коли Денікін з „білою армією" зайняв Харків. Одначе в грудні совітська армія відобрала Харків і Київ, у лютім 1920. перейшла в їх руки також Одеса і утворилася третя Українська Радянська Республика. У маю 1920. поляки разом із військами Петлюри зайняли велику частину України, разом з Києвом, але були примушені відступати, коли російська совітська армія перейшла до наступу (гл. Росія). Риським договором (12. жовтня 1920. і 18. березня 1921.) Польща та Росія визнали незалежність України. 28. грудня 1920. був підписаний російсько-український договір, що означив взаємини між двома совітськими республиками".

(Після цього йде спис договорів із чужими державами).

А тепер стаття про українську літературу.

„Українці є нащадками південно-руських мешканців київської доби і тому у відношенні до руської літератури XI—XIII. в. ставлять домагання, що вона українська. Одначе літературна традиція збереглася лише на Московщині; огляд тієї доби поданий під „Російською літературою". Між південно-руськими хроніками XIII. в. і українським відродженням XVI. в. істнує прірва, бо мова цих двох періодів ріжнилася так само між собою як первісна середньовічна анґлійщина від пізнішої анґльо-саської мови. Українська література XVI. і XVII. вся надихана національною та релігійною боротьбою проти Риму та Польщі. Спочатку мала вона свій осередок у Галичині та на Волині і видала геніяльного полеміста Івана Вишенського (1586—1614). Пізніше вона перейшла до Києва і під впливом київського митрополита Петра Могили (1596—1647) користувалася латинськими методами в боротьбі з латинниками. Письменники цієї доби — полемісти, реторики та граматики; також пишуть вірші та песи по зразкам латинських шкіл. Деякі із інтерлюдій першої половини XVIII. заслуговують на увагу. У XVII. і XVIII. в. Україна втратила свої найкращі інтелектуальні сили притягнені Москвою, де від 1700—1760 церквою проводило укр. вище духовенство. Після 1750. українська шляхта почала швидко московщитися, а неодин її представник здобув собі імя у російській літературі (гляди Гоголь). З тих, що залишилися українцями найцікавішим був мандрівний фільософ, „християнський Епікур" Григорій Сковорода (1722—94). Мова вживана в цій добі це мішанина української мови, церковно-славянської, польської, а наприкінці XVIII. в. великоросійських елементів.

„Українська народня словесність дуже багата та оригінальна. Найбільше відомими її зразками є думи (видання Антоновича і Драгоманова 1874—5, Катерини Грушевської частина в 1927 р.). Вони мають історичне тло (козацькі війни 17-го віку), але є радше елеґійними, ніж оповідними. Велике багацтво ріжноманітних пісень, що мають сильний вплив на новітню українську літературу. Перші їх збірки видали князь Цертелев (1849) і Максимович (1827) і вони стали напрямними першого літературного українського відродження.

„Новітня українська література починається від Івана Котляревського (1769—1838); його перелицьована „Енеїда" з Верґілія і комедія „Наталка Полтавка" (1816) є тісно звязані з російською літер. традицією, але вжита в них рідна мова стала новою вихідною точкою. Наслідники Котляревського не знялися понад рівень провінціональної **Heimatkunst.** Новий дух приніс із собою Тарас Шевченко (1844—61). Це зроду селянин і кріпак і цей факт характеризує вповні наскрізь демократичну та сільську рису української новітньої літератури. Шевченко, спершу романтичний націоналіст, у пізніших творах революційний інтернаціоналіст, вріс усіма корінням в українську народню поезію. Він став символом української національности. Його молодша сучасниця Марко Вовчок (псевдонім Марії Маркович урод. Вілінської) (1834—1907), московка зроду, писала оповідання з сільського життя, що стали зразком доброї української прози.

„Переслідування українського руху на російській Україні, завершене декретом 1876 р., що заборонював цей рух, сприяло його розвиток у Галичині, де такі вчені як Михайло Грушевський (ур. 1866) еміґрант із Росії та Іван Франко (1856—1916) зробили Львів осередком української культури. Франко був також найвизначнішим галицьким письменником цієї доби. На російській Україні найчільнішими письменниками є поетка Леся Українка (псевдонім Лариси Квітки, ур. Косач 1872—1913) і новеліст Михайло Коцюбинський (1864—1913)".

Після цього йде бібліографія історії літ. Єфремова, Дорошкевича, Грушевського, фр. брошурка про українську літературу гр. М. Тишкевича і фр. антольоґія української літератури під редакцією М. Грушевського.

(Продовження буде.)

плево в Данії три старі кораблі, з якими, як пише „Ілюстр. Кур. Цодзенни", данці не мали що зробити і вміли їх вчас продати Польщі. Я мав особисто нагоду їхати одним з цих кораблів. Дійсно, трудно подумати, щоби хтось в теперішніх часах зважився купувати такі старі кораблі. Перед війною, за добрих зносин з Росією один з кораблів звавився „Курск", другий „Цар", з третій „Цариця"; по війні перехрещено їх на „Польонія", „Естонія", і „Літоанія", а на третіх хрестинах дістали два кораблі назву „Пулавскі" і „Костюшко". Така-то історія польської торговельної фльоти. Та в тих хрестинах ще пів біди; гірше, що ці кораблі не мають що возити і — як пише „Іл. Кур. Цодз." — чекають у Ґдині на слушний час. Цими кораблями хоче Синдикат возити еміґрантів, біда лише, що нема куди. Маю враження, що Синдикат таксамо скінчить, як кінчать своє життя всякі статистичні підприємства.

Ще одна корабельна справа, а саме славна умова уряду з французькою лінією „Шарже реюні", якій зобовязався уряд доставити контингент еміґрантів, а за кожного бракуючого еміґранта платить кару в сумі 50 долярів. І, розуміється, ця лінія їздить порожними кораблями, бо так чи сяк має дорогу плачену. Чиж не знаменита опіка над еміґрантами?

Перейду тепер до континентальної еміґрації. Українська еміґрація на континенті йде в першу чергу до Франції, де є вже поважна скількість українських робітників; одначе хоч у бюджеті є передбачена сума 500 тисяч зол. на духовну опіку для них, то цієї духовної опіки українські еміґранти не мають. Можу ствердити, що коли львівські духовні круги старалися про пашпорт для гр.-кат. священика, який виїхав би до Франції між робітників, то цьому священикові відмовлено навіть пільгового пашпорту. Отже Еміґраційний Уряд не вважав навіть своїм обовязком дати духовну опіку нашим людям у Франції.

Справа зарібкової еміґрації до Німеччини вказує нам виразно, що до Німеччини, де зарібки багато вищі як у Франції, не допускають українського робітника. В останньому році рекрутовано до Німеччини тільки з 4-х українських повітів, і то так штучно, що навіть не вичерпано повного контингенту. Зате поїхали до Німеччини десятки тисяч робітників з Конґресівки. П. Заленський великий ворог німців, але коли йде про заробіток, то воліє, щоби заробили поляки, а не українці; так-то виглядає опіка Еміґраційного Уряду над еміґрантами, так виглядає політика Еміґр. Уряду супроти українців.

Маємо в бюджеті міністерства чи не найповажнішу позицію, бо 50 міліонів на фонд безробіття. П. референт сказав нам, що в Польщі розмірно невелике безробіття, бо під теперішню хвилю є всього 300 тисяч безробітних, а це в порівнанні до інших держав мінімальна сума. Одно лише забув п. референт, що в тих 300 тисячах нема безробітних з села. На селі тепер загальне безробіття і за найнижчу ціну не можна дістати праці. Чомуж міністерство не вважає своїм обовязком прийти в поміч сотням тисяч безробітних по селах? Вже тепер заглядає голод в очі у підкарпатських селах та серед поліщуків, а що буде за дальший місяць або два, про те ніхто з міністрів не хоче подумати. Село йде нині до загибелі, але міністерство сусп. опіки не уважає своїм обовязком звернути на нього свою увагу. Домагаємося, щоби міністерство прийшло в поміч безробітним на селі. Це обовязок міністерства супроти своїх громадян, бо село нічим гірше від фабричних робітників.

З усього, що я представив, виходить, що міністерство суспільної опіки, як і інші державні чинники, ставиться до українського народу ворожо і не вважає своїм обовязком виконати того, до чого воно покликане.

—o—

З еміґраційних справ.

ТРУДНОЩІ ПРИ ВИЇЗДІ ДО КАНАДИ.

29. листопада 1930 р. вийшов був декрет Ради Міністрів у Варшаві, який рішав, що від 1. січня 1931 р. еміґранти з Польщі їхатимуть виключно через Ґдиню під опікою Т-ва „Ґдиня-Америка-Лійн. Канадійський уряд рішив, що цей розпорядок не є в інтересі польських громадян і повідомив польський уряд, що ті, які дістали візи до Канади в Ґдині та Данціґу, після оглядин через канадійського лікаря та урядовця — їхати з такими візами не можуть. Дотичний лікар і урядовець відкликані.

Від нині всі еміґранти з Польщі мусять діставати канадійські візи виключно в Парижі, в Антверпені, або Ротердамі. Таксамо дістають їх еміґранти із Італії, Чехословаччини, Югославії та Румунії. Дотеперішній великий привілей для еміґрантів із Польщі — скасований; вони поставлені нарівні з еміґрантами інших країн.

Новоодкрита ділянка.

Економія і мистецтво. — Розвиток естетичного смаку. — Клопоти з дарунками. — Зразки виробів.

Входимо до малої, скромної, може за малої на такий осередок крамниці при вул. Косцюшка ч. 1. Це „Українське Народне Мистецтво". Вишивки, мережки, килими, кераміка, деревляні різьби... На перший погляд: крамниця, як чимало інших у Львові, наших чи чужих. Може й справді неодин завагається перед її порогом: чи не краще піти кільканацять кроків далі і замість вишиваної скатерті принести до хати кілька кіля масла із „Маслосоюзу"?

Живемо в добі „економіки". Може ще десять, двацять літ і єдині зразки нашого народнього мистецтва можна буде оглядати по таких крамницях у великих містах, бо фабрична дешева тандита витискає із села ручну одіж, що має в собі такі пречудові докази нашої народньої творчости. Хто зна, чи не пора вже нині починати працю над тим, щоби те, що ми, інтеліґенти, дістали від свого народу найціннішого — зразки його творчости, звертати цьому народові. Треба назад нести їх туди, звідкіля вони вийшли, щоби не пропали і жили в народі далі, завдяки праці його рук.

Згадана крамниця із виробами народнього мистецтва, нібн як усі інші, де йде торгівля. А проте наскільки від них ріжна! Коли відчиняють у нас харчеву кооперативу, крамницю зі солодощами, фабрику мила, пасти чи муштарди, банк, а хочаби й книгарню — то кожна із цих установ веде торгівлю цінностями, які не є і не можуть бути кращі від таких самих предметів у чужинних установах. При відчиненні кожної такої нової орґанізації і що-дня, коли входимо до них, бажаємо тільки одного: щоби те, що вони там мають дорівняло по своїй якости чужим добрим виробам.

Поруч наших народніх пісень єдині вироби народнього мистецтва є творами, яких можуть нам позаздрити найстарші культурні народи. Пісень продавати не можемо. Мусимо ждати аж одного дня якийсь американський бізнесмен пустить їх через тонову фільму по світі і зробить із них міліони і кількалітній модний „козир сезону". Кошиць виїхавши із цими піснями поневолі із Києва жив ними і давав жити кількадесять землякам на чужині роками.

Заки вироби нашого народнього мистецтва підуть так само в світ, ми можемо вже нині самі піддержувати їх і піддержувати ними одну із найбагатших золотих жил нашої національної творчости, що ось-ось готова висохнути. Неодин інтеліґент відповість неодин раз так само як наш селянин, що мережки й вишивки за дорогі для нього і він воліє готовий фабрикат.

Та разом із розвитком естетичного смаку серед нашої інтеліґенції таки щораз більше зростатиме число тих одиниць, які розумітимуть, чому кілька дрібних предметів із нашого народнього мистецтва мають в обстановці хати більше краси, як готова спальня в стилі віденської сецесії або їдальняний барок у стилі львівської дорогої тандити.

Кілька разів до року добре виховані люди ломлять собі голову, що саме вибрати близьким на іменини чи уродини. Скільки разів неодин волів би купити на такий день якусь гарну матерію замість якоїнебудь непридатної дрібниці, але лякається, що „дана особа" може образитися! Такі наскрізь практичні річи як вишивані серветки, хустини, мережана подушка не насувають уже цих сумнівів — це твори мистецтва рівні гарним образам чи книжкам.

Може й неодин уже купував такі зразки по чужих крамницях. Навіть у Львові найдете вже т. зв. вироби народнього мистецтва, які не мають нічого спільного з народньою українською творчістю, а є лише перешиванням готових, друкованих взорів, зроблених німцями чи французами під наш лад. Кооператива „Укр. Народне Мистецтво" має ту заслугу, що черпає зразки своїх виробів із безпосередніх джерел — нашого села, передаючи їх по мистецьки у чистій, народній формі. Гість цієї крамниці найде там поруч художніх килимів артисток О. і О. Кульчицьких, що черпають мотиви із старовинних наших килимів, поруч завісок з полтавських і київських таптів, скатерті на стіл із ріжноманітними буковинськими мережками та вишивками, діточі та жіночі одяги, готові народні строї (напр. правдивий гуцульський), чепурні портієри, ніжні доріжки, декоративні рушники, прозірчасті настільники, барвисту народню кераміку із Кут і Косова, а навіть діточі ляльки.

Хтонебудь із наших громадян лякається цін на всі ці мистецькі цяцьки, матиме дешеву нагоду оглянути повну збірку цих виробів, доповнену ще іншими предметами домашньої обстановки на виставці „У. Н. М." 1-го лютого.

—o—

Українські справи перед Союзом Народів.

Як нас повідомляють з Женеви, українські петиції в справі положення українського населення в Польщі вже розглянула комісія зложена із Гендерсона, Пільотія і Мовинкля та рішила відложити вирішення цієї справи до чергового засідання С. Н. в місяці травні. — Рівночасно повідомляє АТЕ., що б. міністр закорд. справ У. Н. Р. Шульгін вислав усім членам Ради С. Н. ноту, в якій протестує проти допущення радянських республик до праць Союза Народів, тому, що більшовики, як окупанти України не мають права репрезентувати український нарід.

—o—

Методи „Слова Польск-ого"

Нагінка на яворівське „Українське Слово".

Львівське „Слово Польске" в ч. 22. з 23. ц. м. помістило статтю п. н. „Niebezpieczne pogróżki swistka „ukraińskiego" проти „Українського Слова", повітового двотижневика, що виходить III. рік в Яворові. Ми не реаґували би, якби не те, що в тій статті проявляються незвичайно маркантно „методи" „Слова Польск-ого", що ними воно воює.

Не будемо займати місця спростовуванням усіх інсинуацій, фальшувань і клевет. На це найдемо на основі обовязуючих законів місце у „Słow-i Polsk-im". Але скажемо отсе:

В яворівськім „Українськім Слові", ч. 2 (48) з 15. ц. м., помістили ми новинку того змісту: „Усіх тих, які визначилися підчас т. зв. пацифікації донощицтвом, чи то просто веденням і показуванням домівок поодиноких наших громадян, вже знаємо і їх ніяк не зможемо забути. Є тут і такі, які відважилися ловити наших людей і доставляти до експедиції. Ще надійде час, коли з ними розговоримося".

„Переклад" цеї новинки у „Słow-i Polsk-im" такий:

„Wszystkich tych, którzy **specjalnie** odznaczali się w czasie t. zw. „pacyfikacji" donosicielstwem czy to poprostu wprowadzaniem i pokazywaniem domów poszczególnych obywateli **ukraińskich polskim władzom, dobrze znamy i o nich nigdy nie zapomniemy. Byli i tacy wśród nas** którzy odważyli się łapać naszych ludzi i dostawiać do ekspedycji **karnej**. Jeszcze nadejdzie jednak czas, kiedy my z nimi „porozmawiamy".

Просимо читачів порівняти оба тексти. Видно, як „Słowo Polskie" пододавало собі чимало ріжних слів, а то й цілих зворотів та як хибно цілі речення поперекладало. Ми підчеркнули всі додатки та невірно з нашим текстом перекладені слова „Słow-a Polsk-ого". Виходить ясно: **свідоме сфальшування нашого тексту!**

На основі ось так свідомо сфальшованого нашого тексту „Słowo Polskie" витягає таку консеквенцію: „Ten ustęp jest potwierdzeniem słów wypowiedzianych przez min. Składkowskiego, że „znaczna część spokojnej ludności ukraińskiej przeciwstawiała się sabotażom, cieszyła się z rządowej akcji pacyfikacyjnej, a nawet czynnie pomagała władzom polskim w uśmierzeniu terroru ukraińskiego". Ясно, що це „потвердження" „Słowo Polskie" будує саме вповні **на своїх власних сфальшованих додатках до нашої новинки.** Ціла наша новинка відноситься виключно до поляків. Наше останнє речення не є ніякою „небезпечною погрозою", за що „Słowo Polskie" накликає на „Українське Слово „władze prokuratorskie i bezpieczeństwa", а тільки ствердженням надії, що всі надужиття і злочини будуть колись вкінці виведені перед суд. До цього зрештою змагає і правовість у Польщі. Яворівська цензура власне з тої причини не могла цеї новинки сконфіскувати.

Оце одна „метода" „Słow-a Polsk-ого" — свідомо фальшувати, як це йому подобається. Друга „метода" — це **особиста нагінка клеветами** на мене як на редактора „Українського Слова". Зазначивши згори, що „redaktorem naczelnym tego pisma („Українського Слова" — наша прим.) jest b. nauczyciel pryw. gimnazjum ukr. w Jaworowie i kandydat na posła z listy Nr. 11 p. Eugeniusz Jaworowski", клевече згаданий польський часопис, наче би я „тероризував" „Українським Словом" „spokojną ludność ruską, która ma już dość podżegań i jadu nienawiści i chciałaby w spokoju i zgodzie żyć z ludnością polską". „P. Jaworowski znany nam jeszcze z 1922. r. jako komendant okręgu czortkowskiego OUW." — викрикує голословно і довго не думаючи оцей польський часопис, розуміється, рахуючи на розгорячений час, в котрім нині „UOW." клеймиться по провокаторськи звичайно всіх стрічних, кого тільки допадеться на своїм шляху. Вкінці „інформації" „Słow-a Polsk-ого" вичерпуються ще додатковим реченням про мене, що „przed laty lwowskie Kuratorjum odebrało mu prawo nauczania"; з радістю тягне „Słowo Polskie" таку конклюзію: „Okazuje się, że kuratorium lwowskie miało rację

odsuwając takiego człowieka od pracy pedagogicznej". Справді, аж таких фальшувань і клевет треба, щоби виявилася тут „рація" львівської шкільної кураторії, бо сам „пріґельпатент" з 1854. р., що його безосновно пристосовано до мене, тої рації не дає і не може дати.

Яворів, 24. січня 1931. р.

Евген Яворовський,
редактор „Українського Слова".

—o—

ОСТАННІ ВІСТИ

СОЙМ ПРО ПАЦИФІКАЦІЮ.

На засіданні сойму дня 26. січня займалися внесенням у справі „пацифікації" Сх. Галичини. Реферував пос. Здз. Стронський (ББ). Його промова стрічалася весь час із протестами українських послів. Цікаве, що підчас промови пос **Барана** (УНДО) переривали бесідникові не лише посли з ББ а й посли НД, коли він подавав подробиці про пацифікацію. Референт Стронський сказав, що українським послам, які поставили внесення в справі пацифікації, іде про розярення. Ми зуміємо — каже бесідник — і з тими панами розмовляти, одначе треба цю справу поставити чесно. Міністр внутр. справ виразно сказав, що коли були надужиття, то винуватці будуть покарані. Прийняття внесення булоб моральною сатисфакцією для саботажистів. Ставить предложення комісії відкинути внесення Українського Клюбу.

Пос. **Баран**: Після дуже пристрасної промови п. Стронського постараюся говорити менше пристрасно. Щодо заяви, що більшість польської гром. думки є, що пацифікація була лише наслідком саботажів, мушу зазначити, що головно на українських землях у польській державі, відколи повстала ця держава, анормальні відносини є з вини всіх дотеперішніх польських урядів, а передовсім потравневих. Уряди станули на становищі нищити український культурний та господарський дорібок. Це скріпилося ще за урядів т. зв. сильної руки. Нищили наше шкільництво, замкнули 3 ґімназії. Так уряд створює лави малькоконтентів. Це в будучині може бути причиною ще більш неприємних відносин. Кольонізація етногр. українських земель не могла теж створити прихильности українського народу. Український кооперативний рух утруднювано. Українців прозивали „кабанами". На цьому виросли саботажі. Український нарід не поносить вини за них. Ми не хвалили саботажів, ми противники такої політ. боротьби. Українська преса осудила підпали, три українські партії видали комунікат у тій справі. За людей, що не є в явних організаціях і за підземельні організ. годі винуватити весь нарід. Ми стоїмо на легальнім становищі і хочемо, щоби в польській державі приноровлювано до нас легальне поступовання. Пос. Стронський твердить, що пацифікація була лише в 16 повітах, ми заявляємо, що на богато більшому просторі, ок. 50 кв. км. Пацифікація була більше ніж два рази по 16 повітів (Голоси з ББ: Це неправда!). Наскільки вірите лише в повідомлення поліції, бо наші звідомлення кажуть, що іншого. Поліц. рапорти говорять лише про те, де була масова пацифікація, масакри. В богато селах тернопільського та збараського повіту не було ніодного випадку, щоби суди доказали щонебудь арештованим. Усюди ствердили, що там не було пацифікації, або підпалювали самі власники. (Пос. Радзівіл: Цього не кажіть. Це провокація). В богатьох селах були звич. хати, фільварків зовсім нема. Коли з кінцем серпня воєвода Голуховський не хотів, щоби пацифікацію переводили терором, нищенням майна та тортурами, це було причиною його димісії. Воєводою стала людина, якої бесідник особисто не знає, всеж людина російської культури. Людина із зах. культурою такого не допустилася би. Воєвода Наконечніков порозумівся з двома іншими воєводами і з міністром вн. справ і зарядив пацифікацію До Тернополя цілими тижнями спроваджували відділи поліції та доповнювали їх до 1—2 тис. людей. Це все ще в порядку. Не в порядку було те, що вжили й війська, бо це суперечить приписам. До села входило 100—150 поліцаїв без нумерів і відзнак. Мін. Складковський може нині сказати нам: Скажіть краще, хто допустився надужить, а я їх покараю. Та як їх найти, коли не мали відзнак. Першим кроком, коли входили до укр. читальні, було кинутися на портрети Шевченка та Франка й зірвати їх. Приневолювали крісовими прикладами здіймати ті портрети, а при цьому обиджували. Бесідник подає богато фактів биття та знущань та каже, що колиб на самім початку перервали були пацифікацію, відносини уложилися булиб інакше. Про всі факти повідомлювано льок. владу та центр. владу у Варшаві. Слідства не було. Ні премієр ні мін. Складковський не хотіли прийняти українських делегацій, не помогла інтервенція митрополита. Бесідник протестує, щоби укр. справу лучити з політикою чужих держав. Референт свідомо зі злою волею висував це. Лучать укр. справи з Берліном, щоби компромітувати українців. Далі бесідник подає факти про участь війська, про надужиття уланів. Метою того було знищити матеріяльне іствування і осягнути відповідні висліди при виборах. Старости обіцювали війтам, що не буде пацифікації, коли українці віддадуть голоси на ББ і коли українці добровільно порозвязують українські інституції, щоби перезвалися на „русинів" та щоби домагалися введення военного стану. Про ці факти довідався закордон. Приїжджали представнички міжнар. організації жінок і переконалися про все наочно. Діждалися ви, панове, що чужі держави мусять займатися тією справою в Женеві. Ми стоїмо на легальнім ґрунті і домагаємося виконання міжнар. умов і зобовязань, які держава взяла на себе. Краще буде не ховати тих справ під покришку, а розглянути їх і вияснити. Тому прошу прийняти наше внесення.

Мін. **Складковський** стверджує в імені уряду, що вся пацифікація мала свої причини й наслідки. Причини були в злочиннім саботажі, який уряд старався здавити, зогляду на розміри та тому, що його піддержувала УВО. Тут міністр покликується на комунікат шікаґовської „України" та що метою виступів є заколот, вплив на укр. маси та виступ проти держави. Акцію цю піддержував закордон. Уряд міг або оголосити стан облоги, що потягло би за собою розстріли людей, або вжити поліц. школу з Мостів Вел. Вибрав це останнє. Має враження — що вибрав гуманний засіб. Ходило про те, щоби масово кинувши поліцію та військо, відтягнути терор із населення, яке не важилося повідомляти владу про саботажі, бо терористи були такі сильні, що кілька тижнів вони правили, а не уряд. Терористи були сильні, мали гроші зі закордону і треба було сильних засобів. Ведеться судове слідство. Стався факт підмоги із закордону в досі небувалих розмірах у нашім краю. Уряд стоїть на становищі рівности всіх горожан без ріжниці віросповідання та національности. Одначе стоїть і на рівности відповідальности. Тому, що це робили українці, то ще не причина, щоби пустити це плазом. Колиб це робили поляки, уряд ужив би такихже рад. засобів. Спокій у Сх. Галичині та гармонійна співпраця щоправда не ідеальні, одначе кращі, ніж перед пацифікацією. Робили саботаж, ходило їм про поріжнення українського населення. Осягнули наслідок фатальний для них. Опісля міністр відчитує документ про діяльність УВО, а саме, інструкцію для закорд. відділів про висилання телеграм до Ліґи Націй, до урядів інших держав про події в краю, про уладжування маніфестацій перед польськими консулятами та про домагання вислання міжнар. комісії до Сх. Галичини. Було чимало проступків урядових органів і міністр покарав винуватих у всіх випадках. Де ходило нібито про пониження почуття національности, винуватців каратиму дуже строго. Маю надію та віру, що це відпреження, що тепер сталося, причиниться дійсно, може проти бажань декотрих панів послів, до співпраці обох народів на спільнім терені.

У голосуванні предложення комісії про відкинення українського домагання вибрати надзв. комісію та розглянути справу відкинули голосами ББ. За предложенням голосували всі сойм. партії за виїмкою НД, що перед голосуванням вийшли зі салі.

БЕРЕСТЯ В СЕНАТІ.

Дня 26. січня на засіданні сенату займалися знову берестейською справою. Присутні були віцеміністр Перацький, міністр внутрішніх справ Складковський та міністр справедливости Міхаловський.

На внесення сен. Ґломбінського голосування над внесенням опозиції відбулося поіменно. З ББ були присутні всі сенатори, голосувало їх лише 68 проти внесення на загальне число сенаторів 74. За внесенням голосувало 29 сенаторів, дві картки були білі.

Справи Берестя реферував сен. Почентовський (ББ). Він не сказав нічого нового. Від імені правничої комісії предложив відкинути внесення Кл. Народового як неумотивоване та недопустиме. З референтом полемізував сен. Ґодлевський (Кл. Нар.). Говорив, що держава не повинна основуватися на неправовости, бо тоді повстає хаос. В інтересі Польщі треба покарати винуватців. Сен. Копціньський (ППС) згадав, що міністри внутрішніх справ і справедливости впевняли, що Берестя обговорюватимуть у правничій комісії, а референт переходить над справою до денного порядку. Мін. Конажевський сказав, що ті що виконували службу в Бересті, робили її на приказ і все було в порядку, бо не було зажалень. Колиж часописи писали про Берестя, їх конфіскували. Сен. Мархлевський (Кл. Хл.) гадає, що колиб ініціятори були здогадувалися, який відрух наступить у справі Берестя серед народу, то того Берестя не було би. Зайшла така помилка, що те, що говорено про польський нарід і його культуру, це брехня і бльоф. Помилка може трапитися, та її треба направити. Сен. Кобильніцький (ХД) зясовує переживання вязнів, Корфанти, як говорив про знущання над Ліберманом, зі зворушення не міг говорити, розплакався. Сен. Сейда (Кл. Нар.) зазначує, що часописи конфіскують за дрібниці, а тимчасом за сотки статтей у пресі про Берестя не потягають до судової відповідальности. Є враження, що не хочуть торкати того в суді. Буде вдячний, коли проти „Кур. Познаньского", який редаґує, виступить суд, бо тоді могтиме дати доказ правди. Сен. Роман (ББ) каже, що витворилася нездорова атмосфера, коли тут наводять порівнання зі Сибіром і Шлісельбурґською твердинею. Не треба говорити про Берестя, лише про причини, що довели до нього та про ті способи, які старалися зліквідувати систему, одобрену більшістю суспільности. Берестя не буде в перспективі ганьбою на чести народу, лише моментом, що є межі, яких навіть у політ. боротьбі не вільно переступити.

Останній відповідав у дискусії референт Почентовський. Опісля в голосуванні згідно з його предложенням і предложенням правничої комісії внесення Нар. Клюбу відкинули.

ҐАНДІ НА ВОЛІ.

Із Нових Дельгів повідомляють, що віцекороль зарядив випустити на волю без ніяких умовин Ґандія та інших членів комітету конґресу й уневажнити оречення, яке стверджує що комітет конгресу є нелегальний. Це тому, додає віцекороль, щоби міг спокійно дискутувати над заявою Мекдональда з 19. січня. Сподіваються, що вязні вийдуть на волю 27. січня.

—o—

НОВИНКИ

— **Святий Вечір на чужині.** З нагоди цьогорічних різдвяних свят українська кольонія в Брні на Моравії урядила спільний Свят-Вечір. Спеціяльно вибраний комітет подбав про уряджения того свята та щоби незаможні студенти й ті робітники, які не мають праці, дістали вечеру даром, або по зниженій ціні. Скромно, але щиро відбулася та гостина. По привітальному слові голови „Української Громади" інж. Буринського засіли всі за стіл; спільно доктори й інжиніри з робітниками та студентами. — Підчас вечері, а відтак по ній співав хор українські колядн. Треба замітити, що завдяки молодим студентам, які приїхали на студії до Берна, вдалося при „Українській Громаді" заснувати постійний хор, з яким можна виступити й перед ширшою публикою. Диригує ним інж. Франтик. По вечері пішов хор заколядувати відомому всій брненській кольонії п. Ґаздайкові Василеві, який щиро угостив хор та зложив 100 корон чеських, як коляду на „Рідну Школу". — **Б-ий.**

— **Баль медиків.** Першим балем у цьогорічному карнавалі буде баль медиків, який, як зачуваємо, заповідається якнайкраще. Баль відбудеться 7. лютого в салях Народнього Дому. Орхестра під батутою п. Шера. До помочі орхестрі стануть апарати Марконія, які будуть трансмітувати танґові, вальсові і т. п. звуки орхестри на всі салі. Перерви в танцях не буде. Забава тріватиме до 8. год. рано. Запрошення, проєктовані артист. Дядинюком, висилаються на всі знані адреси. Якщоб хто не одержав запрошення, то зможе його дістати в книгарні Шевченка, або в день балю при касі. Частина доходу призначена, як щороку, на будову українського шпиталю.

— **Опечатали „Повшехни Заклад Кредитови.** У Львові при пл. Марійській 6 основали місцеві та закордонні фінансісти „Повшехни Заклад Кредитови", що при помочі аґентів продавав на сплати льоси кл. льотерії та долярівки. Та чимраз частіше траплялося, що кліенти, які виплатили рати не діставали ні льосів ні грошей. Їм відповідали, що директорів нема, а урядовці на власну руку не можуть полагоджувати справи. Виявилося, що часть директорів є вже у Відні, а нема теж грошей ні долярівок. Поліція опечатала цю інституцію. Ведеться слідство. Справою зайнявся суд. На „щастя" пошкодовані купили такі долярівки, що не виграли, а то був би ще більший жаль. Шкоди є понад пів міліона зол. Пошкодованих є ок. 20 тисяч і кілька варшавських банків.

— **Ернест Зайдлер помер.** У Відні помер у 68-ім році життя б. премієр Австро-Угорщини Ернест Зайдлер, який між іншими був премієром у роках світової війни і був правою рукою цісаря Карла.

— **За аферу Устріка.** Італійського фінансіста Ґваліна засуджено на 5 літ вигнання на Ліпарійські острови за участь в афері Устріка. Ґваліно покищо перебуває у вязниці.

— **Втопилось 54 особи.** Підчас великої бурі на Чорному Морі затонув радянський корабель „Яварія", а з ним пішло на дно 54 особи, з чого 34 моряків і 18 пасажирів. Досі не добули затопленого корабля із дна моря.

— **Еміграція до Арґентини.** Пишуть нам: Рільні робітники, що хотять їхати до Арґентини, мусять мати посвідки, щоби дістати еміграційний пашпорт і арґентинську візу. Ремісники, які хотіли би туди поїхати мусять мати 150 америк. долярів, а крім того готівку потрібну на купно корабельної карти та оплату консулярних віз. Хліборобські родини з дітьми, наскільки крім грошей потрібних на заплату дороги та віз, мають 300 долярів готівки, можуть теж дістати посвідку на еміґраційні пашпорти та арґентинську візу, але на основі кожноразової постанови Еміґраційного Уряду. Арґентинська влада ввела з новим роком нові візові оплати, що разом коштують 288 зол. 30 гр. Особи, які вже були в Арґентині й хотіли би туди вернутися, можуть дістати безплатно арґентинську візу, наскільки в них є так звана арґентинська цедула ідентичности, видана в Арґентині, та свідоцтво моральности. Еміґранти, що їдуть до Параґваю через Арґентину, дістають безплатно транзітову візу. Всякі інформації можна дістати безплатно в Синдикаті Еміґраційному у Львові вул. Вишневецьких ч. 4. Там теж виробляють подорожні документи та еміґраційний пашпорт.

— **На місце Фоша.** До фр. Академії Безсмертних вибрали марш. Петена. На днях святочно приймали цього нового „безсмертного" до Академії. Маршал Петен прийшов на свято в однострою з часів світової війни. Хрестними батьками нового академіка були один із найстарших сучасних письменників Поль Бурже і Моріс Палеольоґ, бувш. французький посол у Петрограді. Маршал Петен виголосив промову, на яку в імені Академії відповідав відомий поет Поль Валері.

— **Ще в справі господарки в Міській Касі Ощадности в Луцьку.** В ч. 11. „Діла" була вміщена стаття „З міських сензацій Луцька", в якій з незалежних від Редакції й автора причин вкрались дві неточноти, що їх хочемо спростувати. А саме: в уступі, де говориться, що „обраної міською радою **першої** ревізійної комісії при помочі т. зв. влади надзірної (воєвідства) до контролі свідомо не допускали", має бути: обраної міською радою ревізійної комісії до контролі чинники, яким на цьому залежало, не допускали. Щодо надзірної влади (воєвідства), то в цьому випадку вона жадної участи щодо чинностей **першої** рев. комісії М. К. О. **не брала.** Також для точности подаємо, що адв. А. Кін, про якого згадується в числі осіб, які користали з великих кредитів з М. К. О. є ендеком і тимсамим до „санаційних" кол, як подано в тій статті, не належить.

——o——

З театру.

Український Театр ім. І. Тобілевича: „Гетьман Дорошенко", істор. образ Л. Старицької-Черняхівської.

Песа ця називається історичним образом, а не картинами, тому, що справді треба її брати радше як одну цілість, а не як низку картин, якою повинна бути історична песа. Картини заступає тут великий патос і сама повага популярних історичних постатей, на які глядимо крізь призму того всього, що знаємо про них самі, а не від драматурґа.

Песа Старицької-Черняхівської належить ще до типу романтичних пес, а може подекуди й псевдоклясичних. Та наш глядач, що на рідній сцені бачив мало й таких, радо розбуджує при її помочі історичні спомини. Дорошенко тут таки за багато залишається історичною постатю, а не є живою цікавою людиною, яка бореться з конфліктами наслідком свого виїмкового становища та виїмкових обставин.

Після численних спроб, щоби створити в нас історичну повість за прикладом чужинців, може появляються в нас також спроби дати хоча би пересічні зразки історичної драми. Після побутового театру, що ось-ось зійде із репертуару наших труп, історичні песи були би природним його продовженням.

„Гетьман Дорошенко" мав великий успіх. Публика й актори були задоволені собою самими та взаємно. Саля тріщала.

Великий Театр: „Мадам Батерфляй" — опера в 3-х актах Пучінія.

Відновлення цієї прегарної опери в інсценізації Улуханова і під диріґентурою Е. Массінія стрінулося з великим признанням численно зібраної публики. Одночасно ця опера дала спромогу молодій талановитій співачці, Д. Кізнерівній, виявити свою широку скалю свого співацького куншту і сценічного хисту.

Справді: вистава опери Пучінія була великим успіхом тієї артистки, яка вже своєю зверхньою появою приковує до себе очі видців. А коли зважити, що й голос її з дня на день розвивається і шляхотніє та блестить красою, а сценічна гра була виступійована до найменших подробиць, то зрозуміємо, що виступ п-и Кізнерівної в ролі мадам Бутерфляй був один з найвидатніших.

Дуже гарно списався теж Вронський в ролі Пінкертона, якого свіжий ліричний тенор і зовнішній вигляд підходили як слід до тої креації. Він може теж зарахувати свій виступ до вповні вдатних. Як Сузукі зарепрезентувалася добре і голосово і сценічно п-і Гофманова. Також Ворх у ролі американського консуля мав цим разом, можна сказати, „свій день".

Виконавці дрібних партій (Ґрушинський, Сирочевський, Косміньска, Шмідт, Гільсенрат) вивязалися зі своїх завдань в загальному вдоволяюче.

Дуже добре держалися хори, а орхестру вів незвичайно справно, видобуваючи з неї всі нюанси краси, такий талановитий і здібний диріґент, як Еґіціо Массіні.

І. Н.

——o——

З кіна.

Кіно „Лев": „Катерина І."

Т. зв. історична фільма без претенсій пригадувати нам, як це там було в історії. Хіба історичні дати. Ніхто не дивувався би, якби Катерина розмовляла по-французьки, адже тією дипльоматичною мовою говорять нині у Львові з голосного екрану навіть німці та англійці. Але що мовчить, тим краще. Хоча мало було в історії жінок, які вміли так розумно говорити як Катерина.

Не є це Історія з великої букви, а з малої — „історія", що краще надається до кіна. Багато костюмів і декорацій, пресимпатична Ліль Даґовер у заголовній ролі і... досить. Даруємо режісерам російські співи. Епізоди кращі як уся основа.

Дописи.

ПЕРЕМИШЛЬ. **(Загальні Збори Українського Інституту для дівчат).** Дня 30. грудня 1930 р. відбулись чергові Загальні Збори членів Т-ва Український Інститут для дівчат у Перемишлі. Дівочий Інститут у Перемишлі — це одна з найкращих, взірцевих наших установ, яка дає приміщення около півтора сотні української дівочої шкільної молоді та яка удержує на дуже високому рівні дівочу гімназію з повними правами прилюдности. Як провід гімназії, так і адміністрація Інституту поставлені на найкращій висоті. Вибрано новий виділ у такому складі: голова — д-р Володимир Загайкевич, заступники голови — о. канонік Василь Гриник і проф. д-р Іван Мандюк; члени виділу: Ольга Греголинська, Марія Гривнакова, Богдан Шехович, о. Йосиф Маринович, Теодор Голійчук і мр. Степан Навроцький; заступники: Климентина Кульчицька, Теодор Гоза і Степан Ґера.

Ціни набілу у Львові.

„Маслосоюз" платив кооперативам дня 26. січня 1931 року — масло експортове і десерове пріма за кільо 4·10 зол.; літра молока 28—29 сот.; літра сметани 1·50 зол.; копа яєць 7·50 зол.

——o——

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло". В друкарні Видавничої Спілки „Діло", Львів, Ринок ч. 10.